

1.12.2015

Ubezpieczenia umów cywilnoprawnych po 1 stycznia 2016

(na podstawie Monitor Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych nr 20 (284), Infor)

Niniejsza broszura zawiera niektóre informacje dotyczące oskładkowania umów cywilnoprawnych po 1 stycznia 2016 roku i w żadnym razie nie aspiruje do opracowania kompleksowego

Przy rozstrzyganiu obowiązku ubezpieczeń emerytalnego i rentowych z kilku tytułów obowiązuje **zasada kolejności ich powstawania, z uwzględnieniem wniosku ubezpieczonego o zmianę na bieżąco tytułu do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych** (art. 9 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

1. Umowa zawarta z własnym pracodawcą lub wykonywana na rzecz własnego pracodawcy

Obowiązkowe są ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz chorobowe i wypadkowe. Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne dla tej osoby stanowi łączny przychód uzyskiwany z umowy o pracę oraz z umowy zlecenia. Pracodawca **z tytułu zawartej umowy zlecenia nie zgłasza zleceniobiorcy do ubezpieczeń**, a uzyskany przychód z tej umowy wykazuje, wraz z przychodem ze stosunku pracy, w imiennym raporcie miesięcznym składanym za pracownika (np. uchwała Sądu Najwyższego z 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010/3–4/46).

Artykuł 8 ust. 2a ustawy systemowej **nie ma zastosowania** do osób przebywających na urlopie macierzyńskim, wychowawczym lub bezpłatnym. Jeżeli zatem pracodawca zatrudni na podstawie umowy zlecenia własnego pracownika przebywającego na urlopie macierzyńskim, wychowawczym czy bezpłatnym, to z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia podlega on ubezpieczeniom na zasadach przewidzianych dla zleceniobiorców t.j. obowiązkowe emerytalne i rentowe, wypadkowe gdy wykonuje zlecenie w siedzibie zleceniodawcy, dobrowolne chorobowe. W przypadku zawarcia umowy z własnym pracownikiem, który przebywa na urlopie macierzyńskim i pobiera z tego tytułu zasiłek macierzyński obowiązkowym tytułem do ubezpieczeń tej osoby jest pobieranie zasiłku macierzyńskiego. Osoba ta może jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi również z umowy zlecenia.

2. Umowa zawarta z innym podmiotem niż własny pracodawca lub niewykonywana na rzecz własnego pracodawcy

Obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu pozostawania w stosunku pracy. Natomiast z tytułu wykonywania umowy zlecenia ubezpieczenia emerytalne i rentowe mają dla niej charakter dobrowolny, jeżeli podstawa wymiaru składek ze stosunku pracy, w

przeliczeniu na okres miesiąca, wynosi **co najmniej minimalne wynagrodzenie za pracę** (do 31 grudnia 2015 r. – 1750 zł, a od 1 stycznia 2016 r. – 1850 zł). Tym samym obecnie, jeżeli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy, w przeliczeniu na okres miesiąca, jest niższa od minimalnego wynagrodzenia, osoba ta podlega **obowiązkowo** ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z tytułu wykonywania umowy zlecenia. Dla osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, którym przepisy prawa pracy gwarantują co najmniej minimalne wynagrodzenie, tak długo, dopóki trwa stosunek pracy, dodatkowe tytuły do ubezpieczeń, m. in. wykonywanie umowy zlecenia, mają charakter dobrowolny. Dla pracownika zatrudnionego w niepełnym wymiarze czasu pracy, który ma w umowie o pracę zagwarantowane wynagrodzenie w kwocie co najmniej równej lub wyższej od kwoty minimalnego wynagrodzenia, dodatkowe tytuły do ubezpieczeń posiadane przez tego pracownika, m. in. wykonywanie umowy zlecenia, także mają charakter dobrowolny.

3. Jeżeli osoba wykonująca pracę na podstawie umowy zlecenia pozostaje jednocześnie **w dwóch lub więcej stosunkach pracy**, to do celów ustalenia obowiązku ubezpieczeń społecznych z tytułu umowy zlecenia należy zsumować podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia z tytułu wszystkich umów o pracę. W sytuacji gdy łącznie wynoszą one co najmniej tyle, ile wynosi kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę, osoba wykonująca umowę zlecenia podlega z tego tytułu dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.

4. W zakresie sytuacji ubezpieczeniowej pracownika, który jest jednocześnie zleceniobiorcą, przepisy ustawy systemowej obowiązujące od 1 stycznia 2016 r. nie ulegają zmianom. Jednak w przypadku gdy pracownik, w przeliczeniu na okres miesiąca, nie osiąga minimalnego wynagrodzenia (np. niepełny wymiar czasu pracy z wynagrodzeniem niższym niż minimalne) i dodatkowo wykonuje pracę (na rzecz innego podmiotu niż pracodawca) na podstawie dwóch lub więcej umów zlecenia, wówczas umowy zlecenia, oprócz umowy o pracę, będą powodowały obowiązek ubezpieczeń. Stanie się tak, jeżeli suma podstaw wymiaru składek z tytułu tych umów będzie wynosiła **mniej niż kwota minimalnego wynagrodzenia** (art. 9 ust. 1a i 1b w zw. z art. 9 ust. 2c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Zasada ta będzie miała zastosowanie do zleceniobiorców, którzy równocześnie posiadają inne tytuły do ubezpieczeń społecznych, takie jak:
 - umowa o pracę,
 - członkostwo w rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub spółdzielni kółek rolniczych,
 - pozostawanie funkcjonariuszem Służby Celnej,
 - pobieranie świadczenia szkoleniowego, świadczenia socjalnego, zasiłku socjalnego, pobieranie
 - wynagrodzenia przysługującego w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie.

1. Kilka umów zlecenia od 1 stycznia 2016 r.

Obecnie osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu wykonywania jednocześnie kilku umów zlecenia podlega obowiązkowo ubezpieczeniom z tytułu tej umowy zlecenia, która została zawarta najwcześniej. Osoba ta może jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z tytułu pozostałych, wszystkich lub wybranych, umów zlecenia. Może również zmienić tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń.

Od 1 stycznia 2016 r. zleceniobiorca, którego podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia, spełniający warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym zarówno jako zleceniobiorca, jak i z tych innych tytułów. Zasady tej nie stosuje się, jeżeli łączna suma podstaw wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne zleceniobiorcy (z jednej lub więcej umów) albo z innych tytułów osiąga kwotę minimalnego wynagrodzenia (art. 9 ust. 2c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Sytuacja zleceniobiorcy w zakresie ubezpieczeń społecznych będzie ulegała zmianie w zależności od podstawy wymiaru składek osiągniętych w danym miesiącu. Jeżeli w danym miesiącu zleceniobiorca, który wykonuje więcej niż jedną umowę, nie uzyska z żadnej z nich odrębnie, jak i łącznie, przychodu w wysokości minimalnego wynagrodzenia, będzie musiał zostać zgłoszony do ubezpieczeń ze wszystkich wykonywanych umów.

Jeżeli w rozumieniu nowego przepisu obowiązującego od 1 stycznia 2016 r. (art. 9 ust. 2c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) obowiązek ubezpieczeń społecznych w danym miesiącu został ustalony dla kilku umów, to do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wchodzi cała kwota przychodu uzyskanego z każdej z tych umów, również „nadwyżka” ponad kwotę minimalnego wynagrodzenia, jeśli przekracza ją suma podstaw. Jest tak dlatego, że nie zmieniły się przepisy w zakresie ustalania podstawy wymiaru składek zleceniobiorców. Zatem podstawa wymiaru składek na te ubezpieczenia powinna być ustalana na zasadach ogólnych.

Z konstrukcji nowych przepisów wynika, że o tym, czy i z których tytułów (umów) dany zleceniobiorca będzie podlegał ubezpieczeniom społecznym, będzie wiadomo dopiero po zakończeniu danego miesiąca (ewentualnie ostatniego dnia miesiąca). Natomiast tytuły do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych zainteresowany będzie mógł wybrać na bieżąco, gdyż przepisy nie przewidują takiej możliwości (wyboru wstecznego) co do minionych okresów (miesiący). Jednocześnie prawidłowość

wskazania tytułu do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych będzie musiała być zweryfikowana w następnym miesiącu, po ustaleniu uzyskanych podstaw wymiaru składek za ten następny miesiąc.

Przykład 1.

Zleceniobiorca w okresie od 1 do 31 stycznia 2016 r. jest jednocześnie zatrudniony u dwóch różnych zleceniodawców na podstawie dwóch umów zlecenia i z każdej ma otrzymywać po 1500 zł. Wypłata z tych umów nastąpi po ich rozwiązaniu, tj. w lutym 2016 r. Każdy ze zleceniodawców powinien zgłosić go jako zleceniobiorcę do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i powinien ona podlegać tym ubezpieczeniom w okresie od 1 do 31 stycznia 2016 r. W styczniu bowiem przychody stanowiące podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu każdej z umów wynosiły 0 zł. Przychody z tytułu wykonywania umów wypłacone po ich wykonaniu będą stanowiły podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Bez znaczenia jest to, że suma podstaw wymiaru składek przekracza minimalne wynagrodzenie.

Przykład 2.

Jan K. pracuje jako przedstawiciel handlowy na podstawie dwóch umów zlecenia. Z obydwu uzyskuje wynagrodzenie prowizyjne. Podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym i zdrowotnemu z tytułu pierwszej umowy, a z drugiej wyłącznie ubezpieczeniu zdrowotnemu. Z pierwszej umowy w styczniu 2016 r. uzyskał podstawę wymiaru składek w wysokości niższej niż minimalne wynagrodzenie, natomiast z drugiej kwotę wyższą od minimalnej płacy. Ze względu na to, że tytuł do ubezpieczeń społecznych zmienił na drugą umowę dopiero 1 lutego, tj. po dniu wypłaty wynagrodzenia z tej umowy, ubezpieczeniami społecznymi z drugiej umowy będzie mógł zostać objęty dopiero od tego dnia. W styczniu podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym i zdrowotnemu z tytułu obu umów zlecenia. W lutym będzie podlegać obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z drugiej umowy, pod warunkiem że uzyska z tego tytułu przychód w wysokości równej co najmniej minimalnemu wynagrodzeniu.

2. Obowiązek złożenia dokumentów przez ubezpieczonego (zleceniobiorcę) od 1 stycznia 2016 r.

Od 1 stycznia 2016 r. zleceniobiorca posiadający inne tytuły do ubezpieczeń (np. kilka umów wykonywanych u różnych płatników) będzie musiał udowodnić wszystkim płatnikom, że posiada inny tytuł do ubezpieczeń społecznych, z którego opłacane są składki przynajmniej od wysokości minimalnego wynagrodzenia. Obowiązek ten został wprost zapisany w

znowelizowanej ustawie systemowej. Jednak w praktyce dostarczenie takiego dokumentu może być utrudnione lub niemożliwe – mogą to być np. informacje miesięczne lub oświadczenia.

Przykład:

Zleceniobiorca wykonuje pracę na podstawie dwóch umów o świadczenie usług. Do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych został zgłoszony z pierwszej umowy, z której przysługuje mu wynagrodzenie w wysokości minimalnego wynagrodzenia. Z drugiej umowy zleceniodawca na podstawie oświadczenia zleceniobiorcy opłaca za niego tylko składkę zdrowotną, która jest finansowana z wynagrodzenia Jana K. W marcu 2016 r. z pierwszej umowy uzyskał on przychód w wysokości połowy minimalnego wynagrodzenia. Ponieważ o tym fakcie poinformował drugiego zleceniodawcę dopiero w lipcu 2016 r., płatnik ten musiał uregulować składki na ubezpieczenia społeczne z odsetkami.

3. Nowe uprawnienie płatnika składek od 1 stycznia 2016 r.

Płatnik, aby mieć pewność, czy dokumenty, które przekazał za danego zleceniobiorcę, były poprawne, będzie mógł w tym celu wystąpić do ZUS. Jeżeli w wyniku złożonego przez płatnika wniosku ZUS stwierdzi błędne wykazanie składek, poinformuje go o tym niezwłocznie, a także ubezpieczonego – za pośrednictwem płatnika składek (art. 34 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Załatwiając taki wniosek płatnika, ZUS będzie badał, które tytuły zleceniobiorcy (ewentualne inne niż zlecenie) skutkują w danym okresie wskazanym przez płatnika obowiązkiem ubezpieczeń emerytalnego i rentowych. Badanie będzie obejmowało raporty miesięczne przekazane przez wszystkich płatników danego ubezpieczonego i wykazane w tych dokumentach podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Jeżeli pojawią się błędy, ZUS wezwie płatnika bądź płatników do złożenia korekt dokumentów rozliczeniowych oraz ewentualnie zgłoszeniowych.

Uwaga! Formularz zgłoszenia zapytań do ZUS w tej sprawie będzie dostępny w programie Umowy cywilnoprawne.

PRZYKŁAD

Jan Kowalski od 1 lutego 2016 r. został zgłoszony jako zleceniobiorca do ubezpieczenia zdrowotnego przez płatnika firmę X. Wykazana za niego podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne wynosi 1100 zł. Firma X wystąpiła do ZUS z wnioskiem o zbadanie prawidłowości wykazanych przez siebie składek w lutym 2016 r. ZUS stwierdził, że od tej samej daty (1 lutego 2016 r.) Jan Kowalski został zgłoszony jako zleceniobiorca jeszcze przez jednego płatnika – firmę Y – wyłącznie do ubezpieczenia zdrowotnego. Spółka wykazała podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne w wysokości 1500 zł. W odpowiedzi na wniosek płatnika ZUS wskaże, że firma X powinna zgłosić Jana K. do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i zdrowotnego. X będzie musiała przekazać informację z ZUS

również ubezpieczonemu. Ponadto ZUS skieruje do spółki Y wezwanie, aby złożyła za Jana K. wyrejestrowanie z ubezpieczeń (na formularzu ZUS ZWUA) z datą od 1 lutego oraz zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych i zdrowotnego od 1 lutego 2016 r., a także sporządziła korektę raportu ZUS RZA (z zerową podstawą wymiaru składek) oraz złożyła raport ZUS RCA z podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w wysokości 1500 zł.

Opr. Jerzy Kopiński